

СПРАВКА ЗА ПРИНОСИТЕ

в научните публикации на гл. ас. д-р Станислава Йорданова Грозева-Тилева

С оригинален характер:

1. Доказано е успешното включване на биосензорният метод BERA (използваща антивирусни антитела – Vero фибробласти за *Cucumber mosaic virus*) в чувствителна клетъчна система, отчитаща мембранната хиперполяризация и увеличаване на Ca^{2+} в цитоплазмата на клетките съдържащи вируса. Промените в мембрания потенциал установени чрез системата дават възможност за 100% идентифициране на вирусното заболяване. Разработката е въз основа на съвместен проект с партньори от РГърция (1).

2. За първи път у нас в генома на 14 сорта пипер е доказано наличието на *BVM* и *LECI* гените, ключови регулатори на ембриогенезата. Експресията на тези гени не е установена при възрастни растения и неембриогенни антери, а само в генома на реагиращи с формиране на ембриа антери (4).

3. Постигнато е мултиплицирано микроразмножение при български сортове пипер, чрез използване на течна хранителна среда в условия на еър-лифтен биореактор за първи път у нас. Двукратно е повишен коефициентът на размножаване в сравнение с култивирането върху агарова хранителна среда чрез оптимизиране продължителността на престой на експлантите в течната фаза (8, 19, 22).

4. Проучена и доказана е възможността за използване на елементи на образната диагностика (радионуклеотидите Технеций, Гадолиний и Тетраметиламониев хлорид) като мутагенен фактор. В резултат на третиране и *in vitro* култивиране на семена са получени и стабилизирани ценни за селекцията променени форми домати (20).

С научно-приложен характер:

5. Чрез хибридизация между мутантна линия получена *in vitro* и сорт Миляна в колектив е създаден хибриден, детерминантен едроплоден сорт домати “ИЗК Тиара” с традиционен български вкус на плодовете, предназначен за средноранно полско производство и прясна консумация (Сертификат №10943/31.03.2011 г.) (26).

6. В колектив е създаден, детерминантен сорт домати “БГ Деа” за средноранно полско производство предназначен за технологична преработка, отличаващ се с високо

съдържание на ликопен в плодовете. Сортът е хибрид между линия 985, получена след *in vitro* мутагенеза и сорт Жаклин (Сертификат №10945/31.03.2011 г.) (10).

7. В колектив е създаден сорт домати “Дивна”, едроплоден хибрид, предназначен за прясна консумация и средноранно полско производство (Сертификат №10986/31.08.2012 г.) (26).

8. Проучена е реакцията на напреднали потомства домати получени в резултат на междувидова хибридизация (*Solanum lycopersicum* x *Solanum pennellii*) и родителските генотипове към високотемпературен стрес и засушаване. Излъчени са високо толерантни линии, ценни за селекцията (7).

9. При междувидови хибриди на „дребноплодни домати” домати с участие на видовете *S. peruvianum* и *S. racimigerum* са установени линии с повишено съдържание на полифенолни съединения, микро- и макроелементи. Най-високи стойности за общи полифеноли, рутин, хлорогенова киселина, минерали и антиоксидантна активност измерена по методите ORAC и HORAC са отчетени в линии 1620/10, 1213/06 и XXIV-a (6).

10. Идентифицирани са растения домати и главесто зеле с променени характеристики получени след регенерация в калусна тъкан (сомаклонално вариране) и след третиране на с γ -лъчи ^{60}Co (*in vitro* мутагенеза) и са доказано трайното наследяване на признаците в техните семенни поколения (14, 21).

11. Морфологична, фенотипна и сензорна оценка е направена на нови генотипове домати, носители на високо качество на плода. В резултат на установените контрастиращи различия по основни признаци на растението и плода са отбрани донори на ценна генплазма за целите на хетерозисната селекция и за генетично подобряване на новите сортове (24).

12. Разработена е ефективна методика за индуциране на ембриогенеза в антерна култура от български генотипове пипер. В резултат са получени хаплоидни и спонтанно диплоидизирани регенеранти от голям брой генотипове, включващи линии, сортове и хибриди. Получени са перспективни линии, съчетаващи повишен общ и стандартен добив с добра морфология на плода и висока толерантност към една от икономически важните болести *Verticillium dahliae* Kleb. (2, 5, 11, 12).

13. Индуциране на андрогенеза и доразвитието на получените ембриа до растения-регенеранти (50-100%) е постигнато при трудно поддаващи се ембриогенеза генотипове пипер чрез удължаване продължителността на култивиране на експлантите

върху индукционната хранителна среда и оптимизиране условията на отглеждане на донорните растения (3, 23).

14. Оптимизирани са условията за индуциране на калусогенеза и регенерация при български сортове пипер. Доказано е влиянието на генотипа, видът експлант и състава на хранителната среда, обуславящи различния отговор. За първи път успешно са приложени хуминовите киселини при регенерация от хипокотилни експлантати на пипер сорт Куртовска капия 1619 (9).

15. Условията на отглеждане на семена от главесто зеле (*Brassica oleraceae* var. *capitata* L.) след облъчване с високи дози γ -лъчи ^{60}Co (800, 1000 и 1200 Gy) влияят върху прорастването и развитието на растенията. Култивирането *in vitro* е възможност за получаване и запазване на повече жизнени мутирани тъкани и развитието от тях на растения с промени във фертилността, морфологията на растенията и цвета (18, 21).

16. Установено е, че методът на листните дискове *in vitro* може да се използва, като алтернативен за доказване степента на нападение от мана (*Pseudoperonospora cubensis*) и брашнеста мана (*Sphaerotheca fuliginea*) при представители на род *Cucumis*, както и за ускоряване и улесняване отбора на устойчиви към тези два патогена генотипове (13).

С потвърдителен характер:

17. Установена е различна регенеративна активност на котиледонни и хипокотилни експлантати от четири линии домати след облъчване с доза от 30 Gy γ -лъчи ^{60}Co , което доказва нееднаквата им чувствителност към облъчване с приложената доза. Различия в спектъра на настъпилите промени на растенията регенерирани *in vitro* от облъчени и необлъчени експлантати не са установени (14).

18. Потвърдена е възможността чрез прилагане на кластерен анализ да се разграничат получени чрез *in vitro* методи мутантни линии, носители на нови селекционни признаци от изходните родителски генотипове. Чрез последващо прилагане на факторен анализ са установени изследваните признаци, които най-силно влияят върху разпределението на генотиповете в получените кластерни групи (25).

19. Чрез прилагане на HPLS анализ са установени различия в съдържание на основните фенолни киселини и флавоноиди в плодове от сортове домати, принадлежащи към различни производствени направления. Условията на отглеждане на донорните растения (полски и оранжерийни) също оказват влияние върху

натрупването на полифеноли и антиоксидантната активност в доматиите плодове (6, 16, 17).

20. Доказано е, че честотата на микроспоровата ембриогенеза в антерна култура от главесто зеле (*Brassica oleracea* var. *capitata* L.) зависи от генотипът, производственото направление на сорта и състава на основната хранителна среда (15).